

досвіді наших пращурів. Заявлена тема має надто великий спектр і вивчення, і використання. У спадщині кожного письменника є над чим замислитися, з чого взяти приклад.

Література

1. Квітка-Основ'яненко Г.Ф. Зібрання творів : у 7 т. / Г.Ф. Квітка-Основ'яненко. Т. 7. Листи. К. : Наук. думка, 1981. 639 с.
2. Невідомий Іван Тобілевич (Карпенко-Карий): листи, п'єси / Упорядкування і вступна стаття С. Бронза. Кіровоград: ТОВ «ІмексЛТД», 2010. 508 с.
3. Письма П.А. Кулиша к И.Ф. Хильчевскому (1858–1875). *Киевская Старина*. 1898. №1.С. 84–149.
4. Я так поріднився з тобою / Упоряд. : О. Єременко та ін. К. : Ярославів Вал, 2007. 392 с.

Пуць Л.А.

вчитель української мови і літератури

Комунальний заклад освіти середня загальноосвітня школа №74

Дніпровської міської ради

Шаров С.В.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри української і зарубіжної літератури

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана

Хмельницького

НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧІ ПРАКТИКИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. *Проходження навчально-виробничих практик є обов'язковим компонентом фахової підготовки здобувача вищої освіти. У статті розглядаються особливості проходження навчально-виробничих та педагогічної практики. Наголошується на тому, що різноманітність практик визначається специфікою спеціальності та навчальним планом.*

Ключові слова: *навчально-виробничі практики, педагогічна практика, майбутній учитель, практична підготовка.*

Підготовка здобувача вищої освіти до майбутньої професійної діяльності передбачає принаймні два освітніх компонента: навчальну діяльність (аудиторну, самостійну або організовану іншим чином) та практичну складову, що передбачає застосування набутих знань та сформованих навичок у реальних умовах.

Навчання є основним видом діяльності здобувачів вищої освіти, що має важливе значення у формуванні цілісної культури майбутнього фахівця. Цьому виду діяльності належить особливе місце у становленні мислення студентів, їх кругозору, розвитку пізнавальних і духовних потреб, відтворенні форм суспільного життя, підготовці до майбутньої самостійної життєдіяльності тощо [7, с. 55]. Якість навчання окремо взятого студента залежить від багатьох чинників, зокрема самостійної роботи, виконання лабораторних та практичних занять, проходження педагогічної та виробничої практики. Під час проходження практик здобувачі вищої освіти під керівництвом викладачів мобілізують мислення, увагу, волю, закріплюють, удосконалюють та отримують нові знання та здатності, синтезують їх у єдину систему, опановуючи при цьому свою майбутню професію [2, с. 194].

Навчальна діяльність та навчально-виробничі практики формують у здобувача вищої освіти загальні та професійні компетентності, підвищують конкурентоспроможність майбутнього фахівця. Критерієм якості підготовки випускника до професійної життєдіяльності є сформовані компетентності у вигляді результатів навчання та успішне працевлаштування за обраною спеціальністю.

Навчальні практики сприяють розвитку професійної культури, самореалізації та прояву індивідуальності, ознайомлення із особливостями обраної професії. Стосовно практичної підготовки студент-філолог проходить різноманітні навчальні практики, зокрема етнографічну, діалектологічну, фольклорну практики. Комплексне застосування цих практик під час освітньої діяльності дозволяє зануритися в український фольклор, краєзнавство та діалектологію, розвинути творчі здібності та дослідницький досвід, актуалізувати та поглибити теоретичні знання, сформувані та розвинути різні види професійної компетентності [10, с. 58].

Виробнича практика пов'язана з професійною діяльністю майбутніх фахівців та має наступні особливості: практичне закріплення знань, отриманих під час аудиторної та самостійної роботи; формування потреби у професійному самовдосконаленні; оволодіння сучасними методами професійної діяльності [1, с. 85]; формування навичок прийняття самостійних рішень при вирішенні професійних завдань у реальних умовах;

формування масиву знань щодо професійних обов'язків, особливостей діяльності, правил та норм поведінки тощо [11, с. 196]; види та строки проходження навчально-виробничих практик визначаються навчальним планом.

Виробнича практика, яка проводиться із відривом від навчання, передбачає самостійну роботу студентів-практикантів на підприємствах / установах згідно спеціалізації здобувача вищої освіти. Наприклад, для майбутніх філологів це може бути туристичні центри, бібліотеки, позашкільні заклади та ін.

Поставлені цілі виробничої практики мають бути реалізовані виконанням поставлених завдань відповідно до програми практики. Серед них можна виділити такі:

- ознайомлення зі структурою, функціональним призначенням бази практики;
- спілкування із фахівцями конкретної предметної галузі та співробітниками підприємства;
- ведення документації та обробка поточної інформації;
- аналіз своєї професійної діяльності та формування відповідних навичок;
- формування професійного світогляду та відповідальності за виконану роботу.

З організацію та контроль за проходження виробничої практики відповідає викладач профільної кафедри (керівник практики від закладу вищої освіти) та кваліфікований спеціаліст, який працює на підприємстві (керівник практики від бази практики).

Якість проходження студентами практик певною мірою залежить від інформованості студентів про практики, а також від чіткого дотримання етапів проходження практики. Тому перед початком кожного з видів навчально-виробничих практик проводяться настановчі конференції, де студентів ознайомлюють із специфікою практики, термінами, звітною документацією тощо. На цей час відповідні структурні підрозділи вищого навчального закладу готують накази на проведення практик, обираються керівники практики від закладу вищої освіти.

В сучасних умовах зростання вимог до фахової підготовки майбутніх учителів відбувається орієнтація на компетентнісний та особистісно-орієнтований підходи, врахування інноваційних підходів до освітньої діяльності, використання інформаційних технологій в навчальному процесі.

Сьогодні майбутній педагог, зокрема майбутній вчитель української мови і літератури, повинен вміти належним чином формувати національну

самосвідомість молоді, ефективно передавати учням соціальний досвід, виховувати в них любов до держави та повагу до національних традицій [5, с. 162], творчо застосовувати навчальні технології, форми, методи і прийоми у закладах середньої освіти [4, с. 114]. Тому важливою проблемою є забезпечення під час навчальної діяльності у закладі вищої освіти педагогічного напрямку високого рівня фахової, загальнокультурної, практичної та психолого-педагогічної підготовки [10, с. 55], співвіднесення розроблених освітніх програм з позицією стейкхолдерів та реальними освітніми процесами, що відбуваються у закладах освіти [4, с. 113].

Для майбутнього вчителя однією із найбільш важливих є педагогічна практика, яка передбачає спілкування учнями, проведення виховних заходів, уроків тощо. Під час педагогічної практики здобувачі освіти формують професійну спрямованість, застосовують здобуті знання та сформовані здатності під час аудиторних занять у реальних умовах на базі закладів освіти; розвивають вміння роботи із учнівським колективом; оформлюють звітну та шкільну (у разі потреби) документації; усвідомлюють соціальне та професійне значення майбутньої професії; розвивають здатності до самоконтролю та самоаналізу власної педагогічної діяльності. Крім того, практикант під час педагогічної практики формує та розвиває професійні вміння, зокрема комунікативно-навчальні, конструктивно-планувальні, розвивально-виховні, організаційні та дослідницькі [9, с. 281].

Практика закінчується диференційованим заліком, під час якого здобувач вищої освіти повинен подати конспект виховного заходу; психолого-педагогічну характеристику учня та щоденник практики. Результати педагогічної практики зазвичай обговорюються на звітній конференції, що дає змогу студентам обмінятися досвідом, обговорити найбільш вдалі методичні форми та методи, звернути увагу на виниклі під час проходження практики труднощі.

Слід зауважити, що у кожній з практик є свої особливості, які визначаються специфікою обраної спеціальності, базою проходження практики, специфікою звітної документації та іншими факторами. Кім того, якість проходження навчальних практик, не зважаючи на їх с точки зору практичного застосування набутих компетентностей, не завжди виявляється на належному рівні. Одним із чинників низької успішності при проходженні навчальних практик є відсутність належної мотивації на навчання взагалі. Як показують дослідження В. Арбеніної та Л. Сокурянської, для успішних учнів стимулами проходження навчальних практик є прагнення до вдосконалення професійних компетенцій, інтерес до предмету та бажання отримати гарні оцінки для оформлення стипендії

[12, с. 41]. Автори зазначають, що такі стимули характеризують професійну направленість та зорієнтованість на формування кар'єрного шляху після закінчення закладу вищої освіти [12, с. 42].

Ми вважаємо, що майбутній фахівець повинен мати стійку мотивацію на опанування та розвиток професійними та загальними компетентностям під час навчання та подальшої професійної діяльності [5, с. 164]. Стосовно здобувачів освіти, які проявляють меншу зацікавленість в отриманні та вдосконаленні професійних навичок, доречно застосовувати різноманітні методи та технології, спрямовані на підвищення пізнавального інтересу та висвітлення важливості обраної професії.

Для організації навчально-виробничих практик доречно використовувати інформаційно-комунікаційні технології, які дозволять забезпечити індивідуальний режим роботи із здобувачами вищої освіти, надають доступ до значної кількості навчальної та супровідної інформації, забезпечують об'єктивний зворотній зв'язок на рівні комп'ютерного тестування.

Інформаційні технології можна використовувати під час організації навчально-виробничих практик на рівні створення відповідних баз даних, комплексів задач, електронної звітності, побудови віртуального підприємства тощо [6, с. 25].

Під час активної навчальної практики у школі, а також під час аудиторних занять з методики викладання конкретної дисципліни у школі можна використовувати відповідні електронні засоби навчального призначення. Наприклад, стосовно шкільного курсу з української мови та літератури доречно використання електронного підручника зі шкільного курсу української літератури з методикою її викладання, який містить теоретичний матеріал, завдання до семінарських занять та самостійної роботи, теми індивідуально-навчальних дослідних завдань, тематику курсових робіт, презентації студентів за тематикою курсу тощо [8, с. 10].

У своїх дослідженнях Н. Котенко використовує електронні курси для проведення, підготовки та звітування за результатами проходження навчальних практик. До структури електронного курсу з навчальних практик входить наскрізна та робоча програма практик, електронний підручник, індивідуальний плат студента, словник термінів, презентації, теоретичні відомості та практичні завдання до практики та інші навчально-методичні компоненти [6, с. 25]. Також можна використовувати інформаційну систему з навчально-виробничих практик, яка дозволяє зберігати та обробляти супровідну інформацію щодо проходження практики. Так, з її допомогою викладач може подивитися віти студентів, які

проходили практики, оцінити їх роботу. Студенти, у свою чергу, можуть завантажити звіт та фотографії з місця практики, подивитися бази практик тощо [11, с. 196]. Дослідниці Землянська А. та Шарова Т. акцентують увагу на тому, що «об'єктивний і неупереджений аналіз сучасного літературного процесу неможливий без урахування окреслених інновацій, проте вони досі знаходяться на маргінесі літературознавчих, мистецтвознавчих, культурологічних студій...» [3, с. 5]. Під час проведення уроків у закладах освіти з використанням сучасних методик, технологій, значно удосконалюється майстерність здобувача вищої освіти.

Отже, одним із важливих елементів підготовки сучасного фахівця є практична підготовка, яка триває упродовж усього терміну навчання у закладі вищої освіти, послідовно наповнюючись новим змістом. Обізнаність студентів про бази практик та їхні особливості допоможе правильно обрати місце проходження практики та підвищити свій професійний рівень в умовах, наближених до реальних.

Література

1. Дмитренко І.А. Особливості проведення навчально-виробничої практики з ортопедичної стоматології. *Галицький лікарський вісник*. 2014. №21. С. 85–87.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы (Особенности деятельности студентов и преподавателей вуза). Мн. : Изд-во БГУ, 1978. 320 с.
3. Землянська А., Шарова Т. Світова література в умовах глобалізаційних процесів: навч. посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2018. 156 с.
4. Зотова В.Г., Копейцева Л.П. Перспективи підготовки вчителя-словесника: вектори оновлення навчального процесу в закладах вищої освіти. *Особистісно-професійний розвиток учителя нової української школи: світові освітні практики, український контекст: матеріали II Всеукр. наук.-прак. конф. з Міжнар. участю (6–8 червня 2019 р., м. Мелітополь)*. С. 111–115.
5. Зотова В.Г., Шаров С.В. Підготовка сучасного вчителя української мови і літератури як чинник підвищення національної самосвідомості молоді. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: матеріали ХХІІІ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (2 липня 2019 р., м. Переяслав-Хмельницький)*. Переяслав-Хмельницький, 2019. №23. С. 162–165.
6. Котенко Н.О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчальних практик. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2011. №1. С. 24–29.

7. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. К. : Грамота, 2005. 448 с.
8. Копейцева Л.П., Шаров С.В. Використання електронного підручника зі шкільного курсу української літератури. *Filologia, sociologia i kulturoznawstwo. Nowoczesne badania podstawowe i stosowane: zbiór artykułów naukowych konferencji Międzynarodowej naukowo-praktycznej (29.04.2017)*. Warszawa : Sp. z oo «Diamond trading tour», 2017. С. 8–10.
9. Пархета Л. Формування фахової компетентності студентів-філологів у процесі педагогічних практик. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. №2. С. 277–282.
10. Семенов О.М. Професійна спрямованість навчально-наукових практик на філологічному факультеті педуніверситету. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр.* 2004. С. 55–61.
11. Шаров С.В., Філіпов І.К. Розробка інформаційної системи з навчально-виробничих практик. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 2017. №3(13). С. 194–198.
12. Arbenina V., Sokurianska L. Стан навчальних практик сучасного студентства як соціокультурний бар'єр модернізації вищої школи України. *Український соціологічний журнал*. 2012. №1-2. С. 27–47.